

- Maretić, Tomo (1924.). Hrvatski i srpski jezični savjetnik. Zagreb
- Mažuranić, Antun (1866.). Slovnica Hèrvatska. Zagreb
- Moguš, Milan (1999.). Hrvatski čestotni rječnik. Zagreb (Čestotnik uredio M. Moguš, autori: M. Bratanić, M. Moguš, M. Tadić)
- Pavišić, Slavko (1971.). Jezični savjetnik s gramatikom. Zagreb (Savjetnik uredio S. Pavešić, autori: V. Barac-Grum, D. Malić, S. Pavešić, Z. Vince)
- Povijesni pregled... (1991.). Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga jezika, S. Babić, D. Brozović, M. Moguš, S. Pavešić, I. Škarić, S. Težak. Zagreb
- Raguž, Dragutin (1997.). Praktična hrvatska gramatika. Zagreb
- Rječnik hrvatskoga jezika (2000.), glavni urednik J. Šonje, Zagreb
- Samardžija, Marko (1988.). Duga i kratka množina u hrvatskom književnom jeziku, Jezik, god. 35., br. 5., str. 129–136.
- Samardžija, Marko (1993.). Hrvatski jezik u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, Zagreb
- Srhoj-Čerina, Ljubica (1986.). Jezik, god. 33., br. 5., str. 148.–150.
- Težak, Stjepko – Babić, Stjepan (2000.). Gramatika hrvatskoga jezika. Zagreb
- Veber, Adolfo (1876.). Slovnica hrvatska, Zagreb
- Veber, Adolfo (1887.). Djela Adolfa Vebera, svezak III, Zagreb
- Velika biblijska konkordancija (1991.), Zagreb – Novi Sad, 1991.
- Vitanović, Josip (1872.). Slovnica hèrvatskoga jezika, Osěk
- Vuletić, Frane (1890.). Gramatika bosanskoga jezika, Sarajevo

POSTUPCI U PRIKAZIVANJU DJEDA NEUMIJKE

Diana Zalar

Lingvističko-stilske mikrostrukture Trude Stamać u djelu *Oprostite Neumijki* u usporedbi s makrostrukturnim postupcima tretiranja lika djeda Neumijke u bajci Ivane Brlić-Mažuranić *Lutonjica Toporko i devet župančića*

“Kad on ovako progovorio, al se pred njim na kuli stvorio starac. Halja mu traljava, brada nepočešljana. Pogledaš li mu bradu i haljinu, misliš: ubogar je zadnji; ali zagledaj mu oči, odmah vidiš: ako ne zna, što ti znadeš, ali znade, što ti nikad znati nećeš.” (*Lutonjica Toporko i devet župančića*, I. Brlić-Mažuranić)

Jedan od najvitalnijih i najzanimljivijih likova u hrvatskoj književnosti za djecu jest djed Neumijka. Zamislila ga je i oživjela Ivana Brlić-Mažuranić, a neslućenu dubinu podarila mu je književnica i prevoditeljica Truda Stamać u zbirci kratkih priča *Kapi*.

Još od davnina postoji lik u ruskim narodnim pričama koji se zove Neumojko. On je obično starčić ili isluženi vojnik koji se vragu obvezao da se petnaest godina ne će brižati ni šišati, brisati nos, niti mijenjati i čistiti odjeću. Postoji i slavenska mitološka interpretacija Neumojke, kad je on predstavljen kao bog svijetloga neba, prekrasan junak, koji se za sedam zimskih mjeseci ne ćešlja, ne šiša, ne umiva i ne briše nos. Pokriva se oblacima i maglom, i to je otprilike sve što je o njemu poznato do njegova buđenja u zbirci *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić. Dakle, poznato je bilo svojevrsno objašnjenje za nastanak njegova imena. Još se znalo da on posjeduje opanke “skorohode” kojima može prevaliti u čas velike razdaljine, jednom koraknuti – za njim je već pola neba (motiv donekle sličan “čizmama od sedam milja”, no razlika je u tome što je riječ o nekome tko je više stanovnik nebeskih visina negoli zemaljskih širina). Djed Neumijka u umjetničkoj bajci *Lutonjica Toporko i devet župančića*, svojom životnošću, djelovanjem i implicitnom simbolikom ključni je lik Ivane Brlić-Mažuranić, lik, koji rastvara ustaljeni horizont očekivanja čitatelja kad je riječ o bajci. Ivana Brlić-Mažuranić je sjajno prekinula s tradicijom crno-bijele karakterizacije likova.

Ispreplevši poznate motive, počela je priču o Lutonjici Toporku, devet župančića i djedu Neumijki koji će iz njenoga pera dobiti pravi, individualan život. Ona će ga učiniti jednim od najljepših likova naše književnosti za djecu.

Neumijki su “na nogama opanci skorohodi, a na glavi ćepica – vedrica. Opancima od oblaka do oblaka koraca – u dva kroka nebo prođe; ćepicom – vedricom na izvoru vodu crpe, te širom po livadama rosu polaže. Bradom pako vjetar razmahuje, a noktima oblake para, pa gdje treba kišu obara. I maglu rastjeruje, da sunce ugrije i zemlju prigleda, da l’ pšenica klije. Umilit ćeš se djedu Neumijki, ako vlat na travčici ispraviš – a ako stablu pomogneš, on tebe za brata prima. Jer njemu prečega na svijetu nema, negoli je šuma i tratina. Njih on od iskona sa oblaka gleda, kako su zemlju prekrile, a što se gdje gdje-koji dvor zabijeli, u to se djed ne razumije, pa misli: ovo ništa biti ne može!”¹

Djed ne mari za “bijeje dvorove”, kao da ih i nema – dakle, civilizacija ga ne zanima, a stoga niti ljudi. Poput pustinjaka, živi samo za svoja duhovna pregnuća, živi samo za svoje poslanje. Ovo poslanje upoznat će i zatočeni župančići, kad budu s djedom crpili vodu u “rudinici”, dizali se s maglom u zrak, razmahivali jutarnju hladovinu, prtili stazu kroz oblake kako bi sunce moglo granuti, i polagali rosu po širokom svijetu (svijet je u ovom slučaju županija župana Jurine).

1 Ivana Brlić-Mažuranić. *Priče iz davnine*, Matica hrvatska, Zagreb, 1926., str. 216.

“Trudno jutrom, a trudnije večerom. Jutrom da ustaneš, da prvu pticu na gnijezdu probudiš, a večerom da ne legneš, dok nisi i nesretnu travku uspokojio.”²

Djedova zadaća nije samo fizičke prirode, on je odgovoran za spokoj bilja i sretno disanje svega što raste pod kapom nebeskom. Odgovoran je to i težak zadatak. Ljude i ne poznaje, ali ga oni zanimaju. Neumijka je naprasite čudi, uvredljiv, i ne oprašta lako. Ivana Brlić-Mažuranić mu je pridodala i *karakteristične staračke osobine*: naglašenu lakomost za stvarima koje su drugim ljudima uglavnom beznačajne (lješnjaci), sklonost przičenju, mrzovolju koju gaje u sebi duboko razočarani... međutim, slab je pred nježnošću koju zna iskazati mali Toporko.

Ono što Neumijku smeta kao nekoga tijesne cipele, to je život pod zidinama, *uskraćivanje slobode živim stvorovima*. Neumijkina mudrost je ona koja dolazi iz prirode, neprestano se očituje u njenim širinama i daljinama, njenoj ritmičnosti i cikličkim obnavljanjima. Neumijka je dio te prirode i živi onako kako mu ona nalaže, drugačije i ne zna i ne razumije – a nije niti spreman razumjeti. On radije osjeća negoli što zna, baš kao i dijete, i njegova mudrost zapravo je vrhunac debelih naslaga vremena koja su ga u toj osjećajnosti nosila.

Djed se očituje *gnomičkom stilizacijom svoga govora*, primjerice:

“Dobra li čovjeka ovoga župana, gdje i na sitne javoriće gleda. Hajde da mu pomognemo.”

Ili:

“Uludo potratih devet javorova” – razljuti se djed Neumijka. – “Lakše bih ti pola šume požupanio, nego jednog župančića na rosu iznesao.”

Obožavanje drveća u staro, pretkršćansko doba, bijaše vrlo rašireno. Slaveni su vjerovali da su ljudi postali od stabala i da se njihov duh ponovno vraća u okrilje stabla. U nekom od stabala zamišljali su da obitava duh njihovog dobrog pretka i obiteljskog zaštitnika. Usporedno s razvijenim kultovima vode, vatre, groma i sunca, stari Slaveni obožavali su i stabla, uglavnom lipu, hrast i brezu. Prinostili su im žrtve kao božanstvima. Ivana Brlić-Mažuranić je čarobni dignitet dala javoru i grabu. Iz njih su nastali župančići i Lutonjica Toporko.

Osobito poštovanje i ljubav prema prirodi u svoje bajke je unijela Ivana Brlić-Mažuranić, poglavito razvijajući svoje fantastične likove. Zato nije čudno da je tako složen i maštovit lik doživio svoju revitalizaciju u suvremenim književnim djelima. Za ovu priliku razmotrit ćemo što nam je o sudbini Neumijke ispričala Truda Stamać:

2 Isto, str. 242.

OPROSTITUTE NEUMIJKI

(P. S. uz *Lutonjicu Toporka i devet župančića*, I. B. M.)

“Djed Neumijka bio je star i prastar, s bradom koja je zveckala injem, očima koje su iza magle izgledale poput zdrobljenih bobica svijetloga grožđa. Ivana je o njemu napisala da ‘niti se smije, niti se brije, niti nokte podrezuje’, te da bradom vjetar razmahuje a noktima oblake para. A onda još da je pohlepan te pojede lješnjaka koliko desetorica drugih, i kad o nekom stekne loše mišljenje da ga ne mijenja ni onda kad bi odavno morao misliti drugačije. I što ćemo sad, kad od snažna očekujemo širokogrudnosti, od mudra blagosti, od stara puno opraštanja.

A sve je to bilo zato (što Ivana nije napisala) jer je djed Neumijka zapravo junak jedne druge priče. U vlastitoj je priči i on nastao o ponoći ljuljanjem odsječenog panja, i oči su mu imale boju plodova divljih kestenova. Hitar i živ, nije imao vremena za pamćenje, pogotovu ne ono zlo. U ovu priču Lutonjice Toporka zalutao je, kao možda još u bezbroj priča, a da nije ni znao, tek jednim dijelom svoga dana. Bojim se, baš onda kad je već odavno bio zaogrnut gustim slojem godina kao kakvim debelim oblakom od kojega se odbijalo sve što je dolazilo izvana. Zrake sunca teško su prodirale.

Jedno se vrijeme još grijao iz sebe a prema vani djelovao nasumce. Odgovori uglavnom nisu dolazili. Jeo je mnogo lješnjaka, što da bi se zagrijao, a što iz dosade. Nije to mnogo pomagalo. Sve se u njemu mežuralo, kvrčilo a ponešto i otpadalo. Posve mrzovoljan sjeo je na rub planine i zaspao.

I eno ga tamo kako čuči u spodobi suhoga grma.”³

Poput ingenioznih slikovnica Dicka Brune, koje iza zavjese jednostavnih sličica još jednostavnijih likova najmlađim naraštajima toliko govore – Truda Stamać stvara u zbirci *Kapi* vrlo kratke priče u kojima je na izgled sve jednostavno, no osmišljenim stilističkim postupcima i jezičnom osviješćenošću stvara čitav sklop značenja koja dočaravaju atmosferu u “malim potezima”.

Naglašava kako je djed bio *star i prastar*. Navikli smo u tekstovima na hrvatskom standardnom jeziku nailaziti na prastare dvorce, prastare šume. Ali djed, to je nešto drugo, on je čovjek. Ili barem čovjekoliki bog. Riječ *prastar* mnogo je snažnijeg dojma i od riječi *najstariji* koja je mogla doći u obzir. Izražajnom snagom morfostilema stvara visoku gradaciju jednog svojstva, na višoj razini negoli je to razina superlativa. Kad se za čovjeka kaže da je prastar, onda ga smještamo, ako ne u *prostor* besmrtnosti, a ono sigurno *dugovječnosti* koja premašuje i najstariji ljudski vijek. Uostalom, djed Neumijka je mitološki lik, pa ono *prastar*, osim starosti, uključuje i tu njegovu osobinu.

3 Truda Stamać, *Kapi*, SNL, Zagreb, 1988., str. 51.

Slijedi opis djedovih osobina s citatom iz Brličkine priče. Važno je napomenuti ovdje da je Truda Stamač *majstor kreativne citatnosti*. Pri tome bismo ovu citatnost mogli svakako nazvati intrasemiotskom i interliterarnom, ali dvojitom da bi se moglo bez zadržke reći pripada li ona ilustrativnom ili iluminativnom tipu citatnosti, jer iako se autorica orijentira na čitateljevo znanje o priči Ivane Brlič-Mažuranić *Lutonjica Toporko i devet župančića*, citatni tekst pripada mnogo važnijoj ideji, problematizaciji djeđičinih osobina i motivacijama za njegove postupke koji su izvorno Trude Stamač. Tako se citatni tekst orijentira na originalno autorovo iskustvo, a ne na ono kojim raspolaže čitatelj – istovremeno ne potirući iskustvo koje nam ostavlja Ivana Brlič-Mažuranić. Zbog toga bih se radije opredijelila za mišljenje koje ne bi ispustilo iz vida niti jedan od tih oblika citatnosti o kojima govori Dubravka Oraić-Tolić u svojoj studiji:

“U prvom tipu citatnosti vlastiti tekst na svim razinama ilustrira tuđi tekst, bilo njegov smisao, bilo njegov položaj u kulturnoj piramidi, bilo receptivni obzor očekivanja kulturnog kanona. U drugom tipu citatnosti vlastiti se tekst služi tuđim tekstovima i dijelom kulturnom tradicijom na takav način i stoga da bi s pomoću njihova smisla, njihova položaja u kulturnom sustavu i njihove prisutnosti u čitateljevom iskustvu sam sebe iluminirao. U prvom slučaju jači je tuđi tekst, tuđa kultura i tuđe čitateljsko iskustvo, a u drugomu obratno – vlastiti tekst, vlastita kultura i vlastito autorovo stilsko i epohalno iskustvo.”⁴

Nižu se već poznate osobine djeda koje mu baš ne idu u čast. Na kraju, obrat:

“I što ćemo sad, kad od snažna očekujemo širokogrudnosti, od mudra blagosti, od stara puno opraštanja.”

Ova rečenica, izrečena u tradiciji nepisanih pravila govorenja pučkih pripovjedača, mogla je biti napisana stilski mnogo neutralnije (Kako sve to opravdati, kad... – ili: Kako sve ovo razumjeti, kad..., – ili: I što sad pomisliti, kad...). Međutim, Truda Stamač se odlučuje za mnogo markantniju rečenicu u kojoj brzi početni ritam prema kraju ide u sve jasniji “rittardando”; povišen registar govorenoga jezika sa stankom koju naglašava i interpunkcijski znak, slijed pripovijedanja koji prati naraciju narodne bajke (u smislu: Crvenkapica je ugledala zašiljene i čupave uši vuka. I što će sad, kad lovca Luke nije na pomoći?).

Naime, početak: “I što ćemo sad [...]” kao sintagma odgovara naslovu ove pripovijedne minijature, jer su obje invokacije, zazivi čitatelju da zamijeti sukob, da se udubi u proturječje, skrivenu tezu i antitezu. Teza proizlazi iz

4 Dubravka Oraić-Tolić, *Teorija citatnosti*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1990., str. 45.

stoljetnog nasljeđa narodnih bajki u kojemu je jasno izrečeno kakvi moraju biti stari iiskusni. Antiteza je sadržana u uvjerljivosti Brličkina lika djeda Neumijke, koji je svojevrsno proturječje globalnom iskustvu, ali i u spoznaji Trude Stamać koju će ona netom izreći čitatelju. I teza i antiteza imaju jednaku dokaznu snagu, što čini njihovo supostavljanje vrlo zanimljivom pojavom u našoj literaturi.

Time je postavljen problem. Pogledamo li rečenicu na razini morfonostilematike, naći ćemo da bi običajnije i čestotnije bilo: “kad od snažnog očekujemo širokogrudnost, itd.” Međutim, oblik *snažnog* (umjesto *snažna*) pridjev je određenog lika, što ne odgovara namjeri pripovjedačice da govori o globalnom iskustvu i *svima snažnima*. *Širokogrudnost* je ovdje imenica akuzativne rekcije, mnogo neutralnija negoli Stamaćkin izbor *širokogrudnosti* u genitivu. On je stilski obilježeniiji, jer može imati dvojako značenje:

Kad je riječ o širokogrudnosti (akcenatski je dubletna: širokogrudnost) i blágosti, na djelu može biti *jednina partitivnog genitiva* (koji obično kazuje da nije riječ o cjelini, već o nekom dijelu te cjeline). To bi značilo kako od svakoga “snažna” čovjeka očekujemo barem malo širokogrudnosti, od svakoga “mudra” barem malo blágosti.

No, ako je riječ o *množini akuzativa*, to nijansira značenje u nešto drugačijem smjeru. Od “snažna” očekujemo mnogo širokogrudnosti, od “mudra” kojekakvih blágosti.

Ovime je postignuto zgusnuće izraza i stilsko pojačanje. Naime, mogućnošću koja potencijalno sadrži i jedninu i množinu čitatelju su ponuđena i dva značenja. Opredijelila bih se za prvu mogućnost, budući da Neumijka u nekim situacijama pokazuje *da ima i širokogrudnosti i blágosti, ali mu ove osobine nisu baš dane u izobilju*.

Ali, za sve postoji pojašnjenje, druga strana. Od Trude Stamać dalje saznajemo da je i Neumijka došao iz neke svoje rodne priče. Baš poput Lutonjice i župančića, nastao je “noći o ponoći”, ljuljanjem odsječnog panja. Ovdje je očit jedan mali stilistički zahvat koji T. Stamać preuzima od Brličke i razvija – uporaba lokativa jednine u rjeđem obliku s prijedlogom “o”, kako bi multiplikacijom tog stražnjeg samoglasnika, po slušnom dojmu tamnog i niskog, nastao još dublji dojam zatvorenosti i noćne atmosfere, kao i svojevrsne *introvertiranosti* osobe o kojoj je riječ. Dokaz da je ova multiplikacija svjesna predstavlja i sljedeća sintagma, nešto dalje u tekstu:

“baš onda kad je već odavno bio zaogrnut gustim slojem godina kao kakvim debelim oblakom od kojega se odbijalo sve što je dolazilo izvana.”

U neposrednom doticaju, pri izgovoru, uz pomoć ovoga postupka odabira riječi sa samoglasnikom *o* stvara se dojam oblosti tog gustog i neprobojnog ogrtača godina o kojemu je riječ.

“Hitar i živ, nije imao vremena za pamćenje, pogotovu ne ono zlo.” Prvi dio rečenice zgusnut je i ekonomiziran u tri riječi, dok je preostali iskaz protegnut i do maksimuma proširen, baš kao i proces prisjećanja. Umjesto da jednostavno ustvrdi da djed Neumijka u mladosti nije bio zloпамtilo kao u Brličinoj bajci, on zbog mnoštva životnih zbivanja nije imao vremena za bilo kakvo pamćenje, a niti razmišljanje o životu; čime se može objasniti i poneka njegova nepromišljenost i nepoznavanje razmišljanja ljudi. U jednom iskazu tako imamo dva međusobno kontrastna postupka, *redukciju* na najmanju moguću mjeru kako bi se osobine “hitar” i “živ” potencirale jezičnim postupkom, kao i *ekstenziju*.

Djed Neumijka kompleksan je lik, dvojnih obilježja. Ova dvojnost u Ivane Brlić-Mažuranić izražena je dominantnije na makrostilističkom planu – poslovicama i narodnom mudročću, bogatstvom glagolskih oblika, strukturom rečenice, arhaičnim riječima koje kriju veliku poetičnu snagu. Truda Stamać tu djedovu dvojnost dočarava mikrostilistikom svoga pisma, i uspijeva nas u nekoliko rečenica približiti drevnom zbivanju. Ona je svjedok zbivanja oko djeda, promatrač neke davne priče koja se dogodila još prije Brličine. Najviše nas u to uvjeravaju navedeni postupci mikrokontrastiranja i donošenja dvojnih značenja. No jednako tako je važna i tvrdnja kako je djedica zapravo u Brličinu priču zalutao iz neke druge, a kako je bio u toj “svojoj” priči hitar i brz, lutao je iz jedne u drugu poput Lutonjice Toporka – jer, i sam je nastao ljuľanjem panjica o ponoći. Na koncu, on je zbog svojih nadnaravnih moći Lutonjici Toporku otac po rođenju, kao što su mu drvodjelja i baka roditelji po odgoju.

Autorica se pri kraju vraća na početnu premisu, na misao o djedu koji je “star i prastar”, i u nekoliko rečenica dočarava koliko je u Neumijka proces starenja dugotrajan, a ne neko gotovo stanje koje je nastalo odjednom i iznenada.

“Jedno se vrijeme još grijao iz sebe a prema vani djelovao nasumce. Odgovori uglavnom nisu dolazili.”

Djed Neumijka nije se grijao ni ljubavlju koga bližnjeg, niti nečijom dobrotom, grijao se iz sama sebe. Ali ovaj izvor ne može biti vječan, jer toplina i ljubav nisu jednosmjerni izvori života. I tako je došao i njegov kraj. Tijekom *mežuranja, kvrćenja i otpadanja*, koje je zapravo značilo umiranje ljudskog života u njemu, smirio se u spodobi suhog grma. Ova posljednja misao podsjeća na slike Ovidijevih metamorfoza, primjerice motiv kad se Faetontove sestre Factontide pretvaraju od žalosti za bratom u topole, a njihove suze u jantar. Međutim, Neumijka se nije *pretvorio* u suhi grm, autorica ga ostavlja na kraju svoje priče kako *čući u spodobi suhoga grma*. Ovo drugo rješenje nema tako definitivan karakter, nema učinak svršenosti života, više je poput zimskog sna. Prezentskom konstrukcijom naglašena je mogućnost da suhi grm jednom

nanovo prolista, da se djed Neumijka ponovo preobrazi, jer Neumijkine božanske moći ipak nisu poznate običnim smrtnicima. A k tome je izabir drveta u skladu s Neumijkinom samotničkom i goropadnom naravi, pa se ne iznenađujemo što jedan takav prkonjica i svadljivko odabire bodljikavi grm za svoju pretvorbu...

Nije rijetka pojava da u suvremenoj hrvatskoj knjizi određeni mitološki likovi doživljavaju revitalizaciju i novo "buđenje", ali je to rijetko tako dojmljivo kao u kratkim pričama Trude Stamać, jer promišljala je ona i o sudbini boga Posejdona u dvije svoje priče. No o tome nekom drugom prilikom.

Literatura

- Antoš, Antica, *Osnove lingvističke stilistike*, Školska knjiga, Zagreb, 1974.
- Anić, Vladimir, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 1998.
- Priručna gramatika, Eugenija Barić i dr., Školska knjiga, Zagreb, 1979.
- Babić, Stjepan, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Nacrt za gramatiku, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Globus, Zagreb, 1991.
- Brunel, Pierre, *Companion to Literary Myths, Heroes and Archetypes*, Routledge, London, 1992.
- Graves, Robert, *Russian and Slavic Myth and Legend*, New Larousse Encyclopedia of Mitology, Crecent Books, New York, 1998.
- Ivana Brlić-Mažuranić, Zbornik radova, uredili Dubravko Jelčić, Joža Skok, Petar Šegedin, Miroslav Šicel, Miroslav Vaupotić, Mladost, Zagreb, 1970.
- Ledić, Franjo, *Mitologija Slavena. Tragom kultova i vjerovanja starih Slavena*, Knjiga 1., vlastita naklada, Zagreb, 1969.
- Lodge, David, *Načini modernog pisanja. Metafora, metonimija i tipologija moderne književnosti*, Globus/Stvarnost, Zagreb, 1988.
- Simpson, Jacqueline, *Evropska mitologija*, "Otokar Keršovani", Opatija, 1988.
- Spirin, Vanja – Markuš, Roman, *Hrvatski mitovi i legende: Priče o bogovima* (temeljene na motivima "Hrvatske mitologije" Nikole Sučića, objavljene 1943.) "PEGAZ" d. d., Zagreb, 1997.
- Oraić Tolić, Dubravka, *Teorija citatnosti*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1990.

Sažetak

Diana Zalar, Učiteljska akademija, Zagreb

UDK 81'38. znanstveni članak.

primljen 21. travnja 2002., prihvaćen za tisak 28. lipnja 2002.

Methods in the Portrayal of Grandfather Neumijko

One of the most vital and interesting characters in the Croatian children's literature is that of grandfather Neumijko. The character was created and brought to life from the depths of mythology by Ivana Brlić-Mažuranić in her story *Lutonjica Toporko i devet župančića*, and was given fresh features by the writer Truda Stamać in her collection of short stories *Kapi* (Drops). Grandfather Neumijko has now become a complex and many-layered character, sometimes showing conflicting features. This ambivalence in the Brlić-Mažuranić's story has been expressed especially at the macro-stylistic level. Truda Stamać describes grandfather's ambiguity in a shorter literary form, in a "mini-story" by means of some linguistic categories at the micro-stylistic level. The author of the paper concludes that this procedure affects the syntax so that Stamać's narrative expression is characterised by a specific, rich, reductionary and extensionary sentence rhythm.

PITANJA I ODGOVORI

NAGLASAK RIJEČI *GLAGOL*

Zdenka Matijević, profesorica hrvatskoga jezika Katoličkoga školskog centra "Don Bosco" u Žepču pita zašto je glàgol, a nije glágol. Uredništvo je zamolilo profesora Brozovića da odgovori na ovo pitanje.

Tražimo li naglasak koje hrvatske riječi, možemo biti zainteresirani za dva različita pitanja. Možemo tražiti kakav dijalektni naglasak kao posljedak organskoga razvitka od praslavenskoga stanja do danas, a možemo se pozabaviti i normativnom akcentuacijom suvremenoga hrvatskog standardnoga jezika. U prvom bi slučaju svakako bio najzanimljiviji kakav hrvatski novoštokavski akcent, jer su zapadniji novoštokavski govori osnovicom hrvatskoga standardnog jezika. No ako tražimo dijalektni naglasak u riječi *glagol*, valja odustati od potrage. Tu riječ nismo naslijedili iz praslavenskoga, u kojem je morala glasiti *golgolь. U

hrvatskim je dijalektima nema (osim pod utjecajem standarda), a nema je, i to bar ne u značenju *verbum*, *Zeitwort*, ni u starijoj hrvatskoj pismenosti.¹

U standardni je jezik riječ *glagol* ušla iz ruskoga gramatičkog nazivlja, no ni u ruskome to nije narodna riječ – da je riječ o organskome ruskom razvitku, glasila bi **gologol*. Kakav bi joj tada bio naglasak, teško je reći, jer ne znamo kako se u praslavenskome naglašavala riječ **golgolь*. Moguća su, teorijski, oba praslavska duga uzlazna naglasaka na dvoglasniku **ol*, to jest primarni i metatonijski, kao i oba silazna, primarni i (eventualno) metatonijski. U tim bi slučajevima ruski akcent bio **gológol* ili **gólogol*, a ako bi na drugom slogu (**go*) bio možda metatonijski kratki akcent, u ruskome bi bilo **gologól*. Stvarni je akcent u tome ruskom crkvenoslavenskom *glagól*, ali je upitno je li baš takav akcent bio u ćirilometodskome.

Naime, kada su moderni slavenski jezici prihvaćali crkvenoslavensku, primali

1 Tamo će se naći u značenju 4. slova crkvenoslavenske azbuke.